

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра біоморфології хребетних ім. акад. В. Г. Касьяненка

ЗАТВЕРДЖУЮ Декан факультету (директор ННІ) _____Олександр ВАЛЬЧУК “___” _____ 2026 р.	СХВАЛЕНО на засіданні кафедри біоморфології хребетних ім. акад. В.Г. Касьяненка Протокол №___ від “___” _____ 2026 р. Завідувач кафедри _____Олег МЕЛЬНИК
---	---

РОЗГЛЯНУТО
Гарант ОП канд. вет. н., зав каф.
ветеринарної епідеміології та охорони здоров'я тварин
_____ Володимир МЕЛЬНИК

ПОГОДЖЕНО
Голова біоетичної комісії НУБіП України
_____ Олег МЕЛЬНИК

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ПАТОМОРФОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА
(повний термін навчання)

Галузь знань 21 Ветеринарна медицина
Спеціальність 211 Ветеринарна медицина
Освітня програма Ветеринарна медицина
Факультет ветеринарної медицини
Розробники: к. вет. н., доцент Наталія КОЛИЧ

Київ – 2026р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра біоморфології хребетних ім. акад. В. Г. Касьяненка

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет ветеринарної медицини
“1” червня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ПАТОМОРФОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА
(повний термін навчання)

Галузь знань 21 Ветеринарна медицина
Спеціальність 211 Ветеринарна медицина
Освітня програма Ветеринарна медицина
Факультет ветеринарної медицини
Розробники: доцент кафедри біоморфології
хребетних ім. акад. В. Г. Касьяненка,
канд. вет. наук, доцент Наталія КОЛИЧ

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни

“ПАТОМОРФОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА”

Щорічне зростання кількості онкологічних захворювань серед дрібних домашніх та сільськогосподарських тварин, а також суттєві економічні втрати через їх вимушене вибракування, роблять онкопатологію одним із ключових викликів для сучасної ветеринарної медицини. За цих умов включення дисципліни «Патоморфологічна діагностика» до системи підготовки фахівців за освітньо-професійною програмою «Ветеринарна медицина» є важливим для підвищення їхньої професійної компетентності. Програма курсу розрахована на 4 кредити ЄКТС і передбачає поєднання лекційних сесій, практичного тренінгу та структурованої самостійної роботи студентів. Підсумковим етапом контролю знань є складання іспиту. Зміст дисципліни передбачає опанування базових теоретичних положень та комплексних практичних алгоритмів морфологічної верифікації новоутворень. Студенти набудуть глибокого розуміння біологічних властивостей пухлин і засвоять методи їх мікроскопічної диференціальної діагностики. Це дозволить ефективно впроваджувати патоморфологічні критерії в клінічну практику для встановлення точного діагнозу та об'єктивного прогнозування онкопроцесу

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	
Освітній ступінь	Магістр
Спеціальність	211 Ветеринарна медицина
Освітня програма	Ветеринарна медицина
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	вибіркова
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість змістових модулів	4
Форма контролю	Екзамен
Показники навчальної дисципліни для денної форми навчання	
Рік підготовки	6-й
Семестр	12
Лекційні заняття	15
Практичні заняття	30
Самостійна робота	75
Кількість тижневих годин: ауд.	3

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Патоморфологічна діагностика» є набуття теоретичних і практичних знань щодо структурних основ та закономірностей розвитку неопластичних процесів, макро- та мікроскопічної патології органів і тканин при онкологічних хворобах тварин різного генезу для більш глибокого розуміння клініко-морфологічних проявів новоутворень, а також щодо методики визначення їхнього гістогенезу, ступеня злоякісності та ролі онкопатології у танатогенезі.

Перелік освітніх компонент, які передують вивченню навчальної дисципліни «Патоморфологічна діагностика»: ґрунтується на знаннях, отриманих здобувачами вищої освіти під час опанування освітніх компонент «Анатомія свійських тварин», «Цитологія, гістологія, ембріологія», «Патофізіологія тварин», «Ветеринарна мікробіологія», «Ветеринарна вірусологія», «Паразитологія та інвазійні хвороби», «Епізоотологія та інфекційні хвороби», «Внутрішні хвороби тварин», що забезпечують формування у здобувачів системного уявлення про морфофункціональні особливості організму тварин у нормі та за патології, закономірності розвитку патологічних процесів, принципи патолого-анатомічної та судово-ветеринарної діагностики, методи дослідження

біологічного матеріалу та нормативно-правові засади професійної діяльності лікаря ветеринарної медицини.

Набуття компетентностей

Інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК7. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 13. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності.

Спеціальні компетентності (СК):

- СК2. Здатність використовувати інструментарій, спеціальні прилади, лабораторне обладнання та інші технічні засоби для проведення необхідних маніпуляцій під час професійної діяльності.
- СК5. Здатність застосовувати методи і методики патолого-анатомічної діагностики хвороб тварин для встановлення остаточного діагнозу та причин їх загибелі.
- СК6. Здатність здійснювати відбір, пакування, фіксування і пересилання зразків біологічного матеріалу, відібраного під час патолого-анатомічного розтину, для лабораторних досліджень.
- СК7. Здатність організовувати і проводити лабораторні дослідження й аналізувати їх результати.
- СК14. Здатність проводити судово-ветеринарну експертизу.
- СК19. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.
- СК20. Здатність організовувати, здійснювати і контролювати документообіг під час професійної діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН3. Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.

ПРН5. Установлювати зв'язок між клінічними проявами захворювання та результатами лабораторних досліджень.

ПРН13. Розуміти логічну послідовність дій та вміти оформляти відповідну документацію під час проведення судово-ветеринарної експертизи.

Компетенції 1 дня:

1. Демонструвати розуміння етичних та правових рамок, в яких має працювати лікар ветеринарної медицини, включаючи професійні аспекти, аспекти, що пов'язані з благополуччям тварин, власників тварин, громадським здоров'ям, суспільні та екологічні аспекти, пов'язані з професійною діяльністю.

2. Розуміти методи наукових досліджень, внесок фундаментальних і прикладних досліджень у науку та реалізацію принципу 3Rs (Replacement, Reduction, Refinement - Заміна, Скорочення, Удосконалення).

3. Демонструвати базові знання з організації, управління та законодавства, пов'язаного з ветеринарною практикою. Розуміти економічний та емоційний контекст, в якому працює лікар ветеринарної медицини.

5. Ефективно спілкуватися із власниками тварин, громадськістю, колегами за професією та відповідними органами, використовуючи мову, що є прийнятною для відповідної аудиторії, і дотримуватись принципів повної поваги до конфіденційності та приватності.

7. Належно оформляти клінічну документацію та документи для власників тварин, а також, за необхідності, звіти про клінічні випадки у формі, задовільній для відповідної аудиторії.

8. Ефективно працювати в складі поліпрофільної команди під час надання ветеринарних послуг та визнавати внесок усіх членів команди.

9. Вміти критично мислити, здійснювати перегляд та оцінку літератури та презентацій.

11. Демонструвати здатність критично аналізувати докази, справлятися з неповною інформацією, вирішувати непередбачувані ситуації та адаптувати знання, вміння і практичні навички до різних виробничих ситуацій.

12. Використовувати професійні здібності для сприяння розвитку ветеринарних знань та реалізації концепції "Єдине здоров'я" з метою сприяння здоров'ю, безпеці та благополуччю тварин, людини і навколишнього середовища, а також досягнення Цілей сталого розвитку ООН.

14. Демонструвати прихильність до навчання впродовж всього життя особистого удосконалення та професійного розвитку. Це включає в себе реєстрацію та рефлексію професійного досвіду, а також вжиття заходів для покращення професіоналізму та компетентності.

15. Регулярно брати участь у процесах самоаналізу та оцінювання з боку колег з метою підвищення ефективності власної роботи і роботи всього колективу.

16. Отримувати точну та об'єктивну історію окремої тварини або групи тварин, а також їх утримання та стану навколишнього середовища.

17. Збирати, зберігати та транспортувати зразки, обирати відповідні діагностичні тести, здійснювати інтерпретації та мати розуміння щодо обмеження результатів тестів.

18. Чітко комунікувати та співпрацювати з діагностичними установами, включаючи надання ними відповідних результатів для формування історії хвороби відповідного пацієнта.

19. Використовувати базове діагностичне обладнання та ефективно проводити обстеження тварин відповідно до конкретного випадку, згідно з належною практикою охорони здоров'я та біобезпеки і чинними нормативними документами. Розуміти внесок цифрових інструментів та штучного інтелекту у теорію і практику ветеринарної медицини.

20. Розпізнавати ознаки можливих захворювань тварин, що підлягають повідомленню до відповідних державних органів, зоонозів, а також ознак жорстокого поводження з тваринами та вживати відповідних заходів, у тому числі повідомляти відповідні органи влади.

21. Правильно застосовувати принципи та оцінювати протоколи з біозахисту.

22. Належним чином виконувати асептичні процедури.

23. Визначати доречність евтаназії, виконувати її з повагою до тварини та її власників, використовуючи відповідний метод, безпечного для присутніх під час проведення цієї процедури; надавати консультації з етичних та юридичних аспектів щодо утилізації трупа.

24. Проводити розтин трупів тварин всіх поширених видів, включаючи відбір зразків, відправку їх на дослідження та оформлення звітності.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма						
	тижні	усього	у тому числі				
лекційні			практичні	лаб.	інд	с.р.	
Модуль 1. Основи онкоморфології та епітеліальні новоутворення							
Тема 1. Наука онкологія. Історія розвитку. Методи патоморфологічної діагностики в онкології тварин.	1-3	10	2	2	-	-	6
Тема 2. Загальна патоморфологоонкологія та мікроскопічні критерії анаплазії.	4-5	12	2	4	-	-	6
Тема 3. Патоморфологічна діагностика органонеспецифічних епітеліальних пухлин	6-7	8	2	2	-	-	4
Разом за модулем 1		30	6	8	-	-	16
Модуль 2. Патоморфологія пухлин шкіри та мезенхімальних тканин							
Тема 4. Патоморфологічна діагностика пухлин шкіри та її придатків.	8-9	11	2	4	-	-	5
Тема 5. Патоморфологічна діагностика мезенхімальних пухлин.	10	11	2	2	-	-	7
Тема 6. Патоморфологічна діагностика ліпом та ліпосарком.	11	8		2			6
Разом за модулем 2		30	4	8	-	-	18
Модуль 3. Патоморфологія круглоклітинних пухлин. Мастоцитома							
Тема 7. Патоморфологічна діагностика круглоклітинних пухлин.	12	14	2	2	-	-	10
Тема 8. Патоморфологічна діагностика мастоцитом у собак. Сучасні прогностичні системи градації мастоцитом	13	16	1	4			11
Разом за модулем 3		30	3	6	-	-	21
Модуль 4. Пухлини молочних залоз							
Тема 9. Класифікація та гістогенез пухлин МЗ	14	13	2	2	-	-	9
Тема 10. Особливості пухлин МЗ у собак та котів	15	17		6			11
Разом за модулем 4	-	30	2	8	-	-	20
Іспит							
Усього годин		120	15	30	-	-	75

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1	Методи патоморфологічної діагностики в онкології тварин	2
2	Загальна патоморфологія та критерії анаплазії новоутворень	2
3	Патоморфологічна діагностика епітеліальних пухлин	2
4	Патоморфологічна діагностика мезенхімальних пухлин	2
5	Патоморфологічна діагностика круглоклітинних пухлин	2
6	Патоморфологічна діагностика мастоцитом у собак.	2
7	Патоморфологічна діагностика пухлин молочної залози тварин	3
	Разом	15

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Алгоритм макроскопічного опису новоутворень та визначення хірургічних країв резекції.	2
2	Мікроскопічні критерії диференціальної діагностики доброякісних та злоякісних пухлин.	2
3	Патоморфологічна діагностика органонеспецифічних епітеліальних пухлин	2
4	Патоморфологічна діагностика пухлин шкіри	2
5	Патоморфологічна діагностика пухлин сальних та потових залоз	2
6	Патоморфологічна діагностика пухлин фіброзної тканини	2
7	Патоморфологічна діагностика ліпом та ліпосарком	2
8	Патоморфологічна діагностика пухлин хрящової тканини та судин.	2
9	Патоморфологічна діагностика та системи градації мастоцитом у собак.	2
10	Диференціальна діагностика круглоклітинних пухлин тварин.	2
11	Патоморфологічна діагностика меланоцитарних пухлин тварин.	2
12	Сучасні прогностичні системи градації мастоцитом	2
13	Патоморфологічна діагностика пухлин органів статеві системи самців	2
14	Патоморфологія та гістологічна класифікація пухлин молочної залози дрібних домашніх тварин.	4
	Разом	30

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	К-сть год.
1	Паранеопластичні синдроми в онкології тварин: патоморфологічні прояви	6
2	Імуногістохімічний (ІДГ) метод у ветеринарній онкоморфології	6
3	Цитологічний метод дослідження в онкології: переваги, обмеження та кореляція з гістопатологією	6
4	Канцерогенез. Теорії канцерогенезу	6
5	Специфічні пухлини ротової порожнини у собак та котів	6
6	Патоморфологія та гістогенез тератом та гемартом у тварин	6
7	Пухлини ендокринних органів тварин: клініко-морфологічні паралелі	8

8	Особливості онкопатологій екзотичних та диких тварин (птахи, гризуни, рептилії)	6
9	Патоморфологія пухлин кісток та суглобів: диференціальна діагностика	8
10	Інфекційні та вірус-індуковані пухлини у ветеринарній медицині.	8
11	Псевдопухлинні (пухлиноподібні) ураження тканин у ветеринарній практиці	9
	Разом	75

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- модульні тести.

7. Методи навчання

- словесний метод (лекції),
- практичний метод (практичні заняття)
- наочний метод (демонстрація патолого-анатомічних та мікроскопічних змін)
- відеометод (дистанційне проведення занять)
- самостійна робота (виконання завдань в e-learn)
- Індивідуальна науково-дослідна робота (робота в гуртку, виступи на конференціях, публікації).

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
<i>Модуль 1. Основи онкоморфології та епітеліальні новоутворення</i>		
Лабораторна робота 1	Знати алгоритм макроскопічного опису новоутворень та визначення хірургічних країв резекції.	20
Самостійна робота 1	Вивчити паранеопластичні синдроми в онкології тварин: патоморфологічні прояви	4
Лабораторна робота 2	Вивчити мікроскопічні критерії диференціальної діагностики доброякісних та злоякісних пухлин.	20
Самостійна робота 2	Знати імуногістохімічний (ІДГ) метод у ветеринарній онкоморфології	2
Лабораторна робота 3	Вивчити патоморфологічну діагностику органонеспецифічних епітеліальних пухлин	20
Самостійна робота 3	Цитологічний метод дослідження в онкології: переваги, обмеження та кореляція з гістопатологією	4
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
<i>Модуль 2. Патоморфологія пухлин шкіри та мезенхімальних тканин</i>		
Лабораторна робота 4	Патоморфологічна діагностика пухлин шкіри	10
Самостійна робота 4	Інфекційні та вірус-індуковані пухлини у ветеринарній медицині	5

Лабораторна робота 5	Патоморфологічна діагностика пухлин сальних та потових залоз	10
Самостійна робота 5	Специфічні пухлини ротової порожнини у собак та котів	5
Лабораторна робота 6	Патоморфологічна діагностика пухлин фіброзної тканини	10
Самостійна робота 6	Патоморфологія та гістогенез тератом та гемартом у тварин	5
Лабораторна робота 7	Патоморфологічна діагностика ліпом та ліпосарком	10
Лабораторна робота 8	Патоморфологічна діагностика пухлин хрящової тканини та судин.	10
Самостійна робота 7	Пухлини ендокринних органів тварин: клініко-морфологічні паралелі	5
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. Патоморфологія <i>круглоклітинних пухлин.</i>		
Лабораторна робота 9	Диференціальна діагностика круглоклітинних пухлин тварин.	15
Самостійна робота 8	Особливості онкопатологій екзотичних та диких тварин (птахи, гризуни, рептилії)	5
Лабораторна робота 10	Патоморфологічна діагностика меланоцитарних пухлин тварин.	15
Самостійна робота 9	Патоморфологія пухлин кісток та суглобів: диференціальна діагностика	5
Лабораторна робота 11	Сучасні прогностичні системи градації мастоцитом	15
Лабораторна робота 12	Онкоморфологія Патоморфологічна діагностика пухлин органів статеві системи самців	15
Модульна контрольна робота 3.		30
Всього за модулем 3		100
Модуль 4. Патоморфологія пухлин <i>молочних залоз</i>		
Лабораторна робота 13	Патоморфологія та гістологічна класифікація пухлин молочної залози дрібних домашніх тварин.	25
Самостійна робота 10	Патоморфологічна оцінка регресу пухлини після хіміо- та променевої терапії	10
Лабораторна робота 14	Знати особливості пухлин молочних залоз собак та котів	25
Самостійна робота 11	Пухлиноподібні ураження тканин у ветеринарній практиці	10
Модульна контрольна робота 4.		30
Всього за модулем 4		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Залік	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{залік}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	<i>НАПРИКЛАД:</i> роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	<i>НАПРИКЛАД:</i> списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	<i>НАПРИКЛАД:</i> відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

ЕНК <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1206>

1. Зон Г. А. Патологоанатомічний розтин тварин: Навчальний посібник. Донецьк, ПП Глазунов Р. О., 2009. – 189 с.
2. Борисевич Б. В. Патологічна анатомія тварин. Частина 1: Підручник. К.: Аграр Медіа Груп. 2020. 418 с.
3. Борисевич Б. В. Патологічна анатомія тварин. Частина 2: Підручник. К.: Аграр Медіа Груп. 2020. 449 с.
4. Патологічна анатомія тварин. Підручник. Під заг. ред. М. К. Потоцького та П. П. Урбановича. К.: Ветінформ. 2008. 900 с.
5. Сердюков Я. К. Судово-ветеринарна танатологія: навчальний посібник. Я. К. Сердюков, С. Є. Гаркуша, та ін.. К.: «ЦП «Компринт». 2017. 104 с.
6. Патологічна анатомія тварин. Підручник. Під заг. ред. М. К. Потоцького та П. П. Урбановича. К.: Ветінформ. 2008. 900 с.
7. Ветеринарна Онкологія / Мазуркевич А.Й., Малюк М.О., Куліда М.А., Кладницька Л.В., Величко С.В.: посібник, Київ: НУБіП України, 2023, 200 с.

Рекомендовані джерела інформації

1. Small Animal Oncology, An Issue of Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice. 1st Edition, Craig Clifford, Philip J Bergman, Volume 54-3 - March 25, 2024. Imprint: Elsevier.
2. Veterinary Oncology /Klopfleisch, Robert. (2020). Basic Principles of Carcinogenesis. 10.1007/978-3-319-41124-8_1.
3. Oh, J.H., Cho, JY. (2023). Comparative oncology: overcoming human cancer through companion animal studies. Exp Mol Med 55, 725–734 <https://doi.org/10.1038/s12276-023-00977-3>

4. Клінічна онкологія: посібник Бетезди: 5-е видання. Джейм Абрагам, Джеймс Л. Галлі, 2021, 944.
5. Онкологія : підручник / [А. І. Шевченко, О. П. Колеснік, Н. Ф. Шевченко та ін.] ; за ред. А. І. Шевченка. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 488 с.
6. Онкологія : підручник / В. Ф. Завізіон, І. М. Бондаренко, А. В. Прохач та ін. – Львів : Видавець Марченко Т. В., 2021. – 480 с.